

Arxiu Històric de l'Hospitalet.
C/Joan Pallarès s/n.
08901-L'Hospitalet.

Persona entrevistada: **María Casas Piera** (1) i la seva germana **Anna Casas Piera** (2)
FONS: LA MARINA.
Data: Octubre 2.000
Entrevistadora: Dolors Marín.
Duració cinta 1: 1 hora, 30 minuts.
cinta 2: 30 minuts.
Signatura: Ot7

CINTA 1 - CARA A:

Vostès dugues són germanes, es diuen Anna Casas i Maria Casas.

1- Sí, i tenim un germà que està a Barcelona, oi?, que es diu Joan Cases. Mon germà era el que duia les terres i les coses.

Sí? El que duia les terres. I com se deia la seva casa? Quin motiu tenia?

1- bueno, al meu pare el deien el valent, però el mot no... Abans li van posar un mot i s'enfadava molt i no el volia i la meva tia no vol que surti enlloc.

Ah, no? Però era Cal Canari la seva casa?

1- Perquè abans havien estat els de "Can Canari", li van dir Canari perquè eren molt rossos tots, la canalleta, i es va quedar Cal Canari. I era... com se deien aquests? Com es deien d'apellido a Cal Canari?

2- Panyella.

Ah, els Panyella.

1- I després van anar a Cal Garro que era l'altra casa, al cap de molts anys aquests de Cal Garro van marxar al poble, oi?

Cal Garro que es deien que són els de "Can Preciós".

Sí, són Can Preciós, els Noya, sí.

1- A aquesta casa els amos en deien Casa Escarré, Torre Escarré.

Ah, a la Torre Escarré estaven vostès.

1- Era una casa que els amos la tenien amb motius de caça, oi?, l'havien arreglat...

Ah, sí?

1- Sí, els amos eren senyors de... Llavors antigament s'anava molt a caçar perquè Marina era un aiguamoll...

O sigui, em deia que la torre estava decorada amb motius de caça, no?

1- Hi havia una sala molt gran i les parets estaven pintades amb motius de caça. La torre, la casa Escarré estava pintada amb motius de caça perquè els amos anaven a caçar, oi?, se reunien, i després la van llogar...

Aquesta casa estava feta del 1.500, va ser cremada en una guerra, després va ser... uns moros o no sé què... al 1.700 la van restaurar, però això ja ho porta la història de la casa, al 1.770 o així. Llavors ja es va llogar com a pagès.

I llavors vostès quan la van llogar?

1- Nosaltres, quants anys feia que estava llogada la casa? Més de cent anys, oi?

2- Potser 78 o així, perquè jo hi vaig néixer... i no feia molt que hi era, 77 potser, perquè el Joan havia nascut aquí. 77.

Abans vostès, els seus pares on estaven, al Centre?

1- La meva mare sí, estava aquí al Centre i el meu pare no, ells ja eren de pagès aquí a unes casetes que hi ha aquí més a vora la via, que després les van tirar a terra, a l'altra banda.

Sí, a l'altra banda de la via.

2- Aquestes cases que hi ha ara, doncs a l'altra banda del que era la via hi havia dugues cases i aquesta gran.

1- I el meu pare ja venia de Marina perquè era... el seu pare, el meu pare era d'una casa de pagès molt rica de Marina. Hi van tenir també molts fills, ell va ser el petit.

Llavorens els grans es van anar col·locant, col·locant, llavorens ell va quedar... com que era jovenet li van dir... es deia Joan: "Joan, Joanet et donem aquests diners", i els altres es van quedar les terres i llavors ell va anar a comprar lo seu, perquè els pares ja eren morts i els altres es van quedar.

L'altre germà d'ell era parent d'aquests de "Cal Afortunat", però no el Afortunat, sinó el gendre que va entrar a "Cal Afortunat", era fill d'un germà de l'avi.

2- Hi havia pagesos que si tenien molta terra feien blat i coses de l'anyada i nosaltres, el papa més aviat feia plantes de plaça.

Per vendre a la plaça.

1- Per poguer viure.

2- I perquè no tenia molta terra, i sempre feia coses perquè hasta havíem tingut no sé pas quants porcs, havíem criat porcs i teníem molt d'aviram.

1- Molta feina, i després això, molt d'anar al Born, tot molt cuidat i llavors teníem molta gent llogada, molts mossos...

2- Nosaltres no treballàvem al camp, nosaltres no treballàvem al camp.

Les noies?

1- Però sí que anàvem...

2- Quan venia el temps de les escarxofes anàvem a triar escarxofes.

1- I a fer les coves aquelles.

2- Hi havien unes coves que eren...

1- Fèiem una cova molt gran, d'una alçada així i llavors triaves...

2- I allavorens primer li posàvem una mà a dintre i fèiem així, les pepites d'aquí anaven d'un costat a l'altre i doncs ja anirien noves i bueno, anar tirant i anar posant-les bé. I després a vegades si teníem pèsols o coses així, triar-ne, a vegades havíem d'anar a tirar planter, però allò de dir a treballar... així doncs els nois sí, però nosaltres no.

Vostès què feien, cosien a casa, cuinaven...?

2- Nosaltres... a casa. Anàvem a cosir i anàvem a pintar.

1- Però sí que treballàvem perquè això de les besties... La casa era gran, llavors entràvem per darrera, però cada dia anaves de netejar allò perquè clar... Hi havia una porta gran, després el puestu de les botes i el celler i tot això, això quedava així que era les besties i era asfaltat, perquè lo demás era de terra.

Llavors allò es fregava i es netejava cada dia.

2- Hi havia molta feina, hi havia molta feina.

1- Havien porcs dormint allà i sortien fora... de feina teníem molta, eh?

I allavorens què em deien, que estaven emparentats amb moltes cases de pagès la seva família, no?

1- Tots aquests que es diuen Cases... Aquests germans del meu avi, Cases, aquests eren molt rics perquè tots van anar a viure a Barcelona i tots tenien molta terra. Llavors va haver-hi una mica de cosa, aquests tan rics quan ho van deixar així... No, nosaltres no perquè havien passat força anys i la meva mare tampoc... i el meu pare... però l'avi, pobre, sí.

Clar, que li sabia greu, no?

1- Sí. I llavorens bueno... es va treballar sempre i llavors llogàvem les terres de lluny de casa, per Can Pas, cap a més avall de Marina i algunes altres. Hi havien terres... després teníem terres després de Cal Trabal perquè llavors hi havia un oncle...

(Interrupció)

2- ... Amb les bicicletes, després amb la tartana els dissabtes o així anàvem a fer... però era complicat. I l'aigua...

1- L'aigua era un pou a casa, eh? No hi havia aigua.

Ah, sí? No tenien aigua corrent?

1- Corrent no n'hi havia perquè la casa era l'última de Hospitalet i primera de Cornellà, i la carretera del Mig que dèiem que anava al riu, peixet hi passaven encara al riu... però aquella casa va quedar sense llum.

2- Allà a Cornellà a aquella carretera i la Feixa Llarga, nosaltres quedàvem al mig...

1- I allavorens hi havia el petromax, primer el carburo, oi? El temps del carburo, que s'encenien molt, el petromax que llavors allò anava molt bé, que posaves gasolina i quedava com una bombilla i brodàvem, perquè a la nit acostumàvem a fent-se tota la roba de casat i tot això, i pels crios... abans es feia tot això.

Sí, es feia la roba a casa...

1- Sí, tot, tot, i ella que sabia molt de cosir, amb aquella paciència feia tota la roba.

2- Quan sortia al riu...

1- A ella li agradava molt cosir i vam aprendre de cosir; no per fer les coses així..., però la roba de la mare, la meva, la seva... Llavors si hi havia algú..., que ho demanés a ella: "Puc fer això o brodar allò..." I ho feia.

I a on va anar a aprendre de cosir, a Barcelona?

1- A Barcelona, perquè hi havien unes noies aquí a Hospitalet a Cal Carbonell... bueno, unes quantes, i no sé, n'hi havien més. Van anar a aprendre de cosir a Barcelona...

2- Tenien una botiga...

1- No, no, quan vas anar a aprendre de cosir a Barcelona, la tia Miqueleta, la nostra tia era modista...

2- Ah, havia anat a cosir a Ca la Ramona, havia anat a cosir amb la meva tia quan cosia, feia de modista i tenia noies i també hi havia anat. Anava a Barcelona a aprendre corte.

I això quins anys era?

1- Quin any era això? Després de la guerra.

2- Quan hi vaig anar?

1- Quin any era?

2- Quin any era?... 55 anys fa... agafàvem el carrilet i...

Sí, anaven cap a Barcelona. A on anaven de Barcelona?

1- A la Rambla.

2- Anàvem a la Rambla Catalunya.

1- Perquè aquella senyora...

2- Ella es va casar i se'n va anar a viure a la Sagrada Família i també li vam dir que aniríem, i vam anar-hi, sí, sí. Agafàvem a dalt de la Plaça Catalunya un tramvia, el 62, encara no hi valia 10 cèntims... i anàvem allà al carrer Lepanto, tiràvem amunt, passàvem pel costat de la Sagrada Família cada dia.

I cada dia hi anaven, cada dia?

1- Cada dia hi anàveu?

2- I ara encara sortim les que anàvem a cosir, sortim a vegades a berenar, a passejar una mica per Hospitalet.

Són una colla d'aquí Hospitalet?

1- Sí que són, l'Antonieta Arús, ara ja s'ha mort, la Pepeta Carol i qui més?

2- La Teresina Carbonell, la Maria Piera...

1- I després dugues que havien al Prat, que es van casar però vivien aquí a Hospitalet, que eren cosines de la Maria Piera, unes quantes així. No és que fossin moltes però eren amigues perquè... ella es deia Perera, aquesta senyora i llavors el seu pare feia un seguro, un seguro de vida que si començava... pagaves pocs cèntims... Va conèixer aquesta senyora per la Teresina Carbonell i feien un seguro de vida, oi?, i llavors aquí al poble tothom hi estava quasi apuntat, i després no sé quin any van plegar i es va perdre tot això.

A mi em van apuntar de petiteta i pagava molt poquet, deia: "Per quan sigui gran", ni cap seguro ni res.

I com es deia aquest seguro?

1- Com es deia el seguro?

2- La Mutua Previsora. Aquesta Mutua, doncs la gent d'aquí Hospitalet hi havia molta gent que ho era, però llavors va figurar que no vam pagar prou impostos al govern, i llavors va canviar el director i van canviar... i llavors ens va pujar molt, i com que nosaltres ja estàvem apuntats encara pagàvem però a l'últim ja vam deixar-ho estar perquè tenien de cobrar 1.500 pessetes cada mes...

1- El temps que cobrariem, cobrariem molt poquet, i tots aquells anys que havíem pagat... que ara la meva tia, ara la meva tia només cobra 500 al mes o no sé què.

2- Encara continua, està a la Plaça Tetuan però potser té un altre nom, però tu vas pagar molt de temps, no?

1- Sí, però després ho vaig deixar estar.

2- Però com que llavorens tenies de cobrar molt poquet no valia la pena.

1- Molt poquet, per què havies de pagar? Abans ja ens feia pagar 1.000 pessetes o no sé què i després havíem de pagar més.

Vostès quin any van néixer, cada una de vostès?

1- A Marina, totes dugues, a aquesta casa.

I quin any?

1- Quin any van néixer? El 31. Tu quin any vas néixer allà a Marina? Quin any vas néixer?

2- Què anava a dir?

1- L'any que vas néixer! bueno, 7 anys més gran que jo, del 31...

2- 7 anys més que ella.

1- El 20 i què? L'any que vas néixer! El 20...

2- El 24.

1- I jo el 31.

I llavorens què recorden de quan eren petites a la casa de pagès? El treball dels homes, tot això, què recorden?

1- Què recordes quan eres petita de la casa? Què recordes, de pagès, de la feina?

2- Quan era petita... és clar, llavors quan tu vas néixer vivien les ties a casa, teníem un germà del papa i llavors van posar una botiga aquí a Hospitalet. I després van llogar una botiga el papa i la mama al carrer Puig Martí de Gràcia, al costat de la plaça aquella, i a de més la mama anava a vendre cada dia.

A vendre verdura? Sí? Déu n'hi do!

1- Però marxava d'allà fins el tren de dalt a peu, eh?, cada dia.

A peu des de Marina...

2- A quina hora s'aixecaria, no?, perquè caminant...

1- A les 5? De vegades primer encara anaven a mirar la verdura al Born.

2- Encara anava al Born a comprar.

Què feia? Anava d'aquí al tren de dalt, a la Rambla a peu.

1- A peu.

Llavors amb el tren devia anar fins a Plaça Catalunya, llavors d'allà a Gràcia, no?

2- Sí. Llavors teníem minyona, però a la tarda a lo millor encara anaven a mirar els tomàquets i a mirar què sé jo.

Llavors com portaven la verdura cap allà, en un carret o...?

1- Anaven amb els cavalls, els carros carregats.

Ah, ells anaven carregats i ella anava en el tren. Llavors es trobaven a dalt i ella es posava a vendre.

2- Va créixer aquesta botiga, quan la van traspassar llavors la van comprar "Cal Gol"...

1- La meua mare la van aguantar molts anys, perquè a Marina, pues passa això, que el pare tenia poca terra, llavorens anàvem molt justos. Llavorens el pare de la mare van... em sembla que va ser l'avi que van dir de posar-li la botiga.

Llavors ella i una tia que encara era soltera també anava a vendre, la tia Angeleta també, perquè la mare va dir: "Bueno, la botiga encara que hi vagi jo també poden venir les noies a casa. Tot és igual, oi?" I llavors hi van anar, i llavors algun dia ella ja es podia quedar.

I després allà també tenien unes dones que tota la vida havien sigut amics, van passar la guerra amb unes peripècies, allò de la fam, venien a casa, tothom tenia gana...

Les venedores de Gràcia que tenien! La venedora que va ajudar-los, que també van ser molt amics, no recordo com es deia, Pepeta...

2- I els que anaven a comprar també, eren molts amics, em convidàvem a mi a passar uns quants dies a casa seva...

1- I tot això, però quan venia el temps de batre... hi havia temporades que es passava molta feina.

Molta feina. I tenien mossos de fora, no, que venien a treballar?

1- A vegades venien aquests... el riu que surt, oi?, i bueno quedava tot fet un desastre. Llavorens el meu pare era molt aficionat als cavalls, hi tenia molts cavalls, llavors es comprava cavalls i llavors necessitava mossos, llavors hi tenia feina per un altre... bueno, sempre estava així... una mica així.

I quants cavalls tenien?

1- Havíem tingut tres i més, oi? Tres cavalls moltes vegades teníem, tres cavalls, un parell de mossos... I després vinga a fer menjar! Jo recordo més... després de la guerra, bueno, a la guerra, la por, la gent que es van quedar... alguns mossos que tothom tenia por i es van quedar: "Mira, què podem venir a la casa a dormir?" "Sí". Perquè tothom tenia por.

I bueno, hi havia molta gent i llavors si venien aquests de la CNT a fer registres sortien aquests i deien: "Aquí no hi ha amos". Llavors ens van posar també uns... refugiats.

Ah, hi van portar refugiats? D'on eren, se'n recorda?

1- Sí, eren de Masaluca, pobrets, que després se'n van anar i van passar els Pirineus. Llavors tota aquesta gent i gent que venien... Jo recordo més el temps de la guerra quan era petita.

2- Home, es treballava amb mossos, es quedaven a dormir, a menjar i doncs dormien a l'estable que teníem els cavalls.

1- El pare no volia homes a dintre.

Ah, que tenia noies, clar, ja, ja.

1- Ja, ja.

2- I a l'estiu a la temporada del blat i les mongetes venien uns de València.

- 1- Cada any.
- 2- Es quedaven a menjar, perquè ja els coneixíem molt, eren molt amics.
- 1- Es que venien cada any.

I que feien molta festa m'han dit a vegades. Quan hi havia tanta gent jove feien molt de gresca, no?

1- Explicava cada un la seva història, i lo que rèiem, i després quan era el temps d'espanotxar les panotxes, allavors no teníem encara màquina per treure el blat de moro...

Com trèiem el blat de moro? I bueno, el foc era molt gran, oi? i vam posar una xemeneia petita a dintre perquè no s'escampés tant el fum, oi? Llavors anàvem espanotxant i explicant coses i rèiem. Treballaves molt, però hi havien "ratos" que rèiem molt.

Que t'ho passaves bé.

2- I el papa era molt així, sense ser gaire rics doncs... es comprava un cotxe, després va tenir un camió...

Era emprenedor.

2- I amb el tractor què sé jo, quan tenia potser 75 anys encara anava amb el tractor...

1- Tinc unes fotos, les haig de buscar... amb l'últim cavall com està passant l'arada per allà... el camió tan gran i després com està passant el tractor.

2- Després va comprar un d'aquells que... deia: "Ara si hagués de frenar al menos faria 25 metres". I després es va comprar un dos cavalls perquè llavors ja vivien sols el papa i la mama en la casa de pagès..."

I de la guerra què recorden, que tenien por? Se'n recorden de la guerra?

1- Oh si teníem por! Molta! Molta por!

I per què, perquè estaven ???? o...

1- No, perquè era una casa molt gran, molt gran... A casa no havia hagut mai diguem marges, però portes i allò, barris, no ha hagut mai; una font que sortia aigua molt fresca, però havies de bombar, eh?, i tothom venia a buscar aigua...

I la meua àvia deia després de la guerra: "El pare vesteix al descuidat, (té totes les benaventurances), dona menjar al que té fam, beure al que té set, menjar al despullat..." Perquè és veritat, era una cosa...

A la guerra teníem por per això...

Però tenien por a què? De que els hi col·lectivitzessin per exemple o no?

1- No, no... Venien a buscar els diners cada setmana, abans de col·lectivitzar, i allavors, doncs bueno, el pare va dir: "Més val que s'ho quedeu i ens doneu feina". Va pensar: "Em mataran a la pròxima". I llavors es va fer la col·lectivització.

Llavors el seu pare va entrar com a tècnic o algo?

1- Sí, va entrar com a tècnic. Va entrar com a tècnic... jo d'això no me'n recordo gaire, sé que es discutia molt amb altres... Allavors resulta que és clar... teníem por perquè els nostres amos havien desfet una torre de Sant Just, llavors van portar les coses a casa. Llavors quan van dir a Barcelona que anaven a aquestes cases de la

gent rica i tot ho trencaven i tot s'ho agafaven i tot això, el meu pare se'n va anar a Barcelona.

Llavors quan va arribar allà el porter li va dir: "Estan ara fent un registre, amagui's sota el llit".

Llavorens no sé com va fer anar la veu de que el pare havia anat a sapiguer per ells, perquè ell se'n va anar a Madrid.

Llavorens ells van avisar de que... abans de quan va esclatar la guerra van portar uns mobles a una habitació que van dir: "Aquesta serà per vosaltres, per posar mobles", tot d'una torre, i allavorens doncs a aquests mobles hi havia tot un ornament d'una capella perquè les torres tenien capella, i allavors va dir: "Els mobles si voleu poseu-los per on vulgueu, tot lo que us sembli que us pot perjudicar, ho cremeu..." I això va passar.

Llavors a ell li va sapiguer greu i van enterrar coses, però és que ho van fer malbé perquè, és clar, enterrades, encara que es fessin amb molt de cuidado i tot però es va fer malbé segons què.

Mira, amagat teníem una... Hi havia com una porteta, com si diguéssim ara aquest cuadro, a dalt, en un puesto, i era com un sostre mort i allà posàvem les coses, i vam posar un cuadro.

Els quadres eren macos, pintures que tenien molts bisbes i coses en pintures.

Vostès...?

1- No, els de la torre.

Ah, els de la torre, aquests de Sant Just, sí.

1- Llavors les vam posar dintre d'aquell forat i el vam tapar, i altres coses.

I va passar la guerra i no el van trobar mai?

1- Mai, perquè a més a més, després passaven aquests dels camions, la camioneta que anaven a buscar... Això no s'ha dit a la història, gaire, però a Marina es va anar a buscar molta gent.

Sí, això m'han dit tots els pagesos que he anat entrevistant.

1- Aquell pagès de la Marina que eren parents nostres, el van anar a buscar i el van matar, oi? Un cunyat...

Quin era aquest?

1- A Cal Famades que en dèiem.

A Cal Famades, sí? I algú més o no, vostè recorda?

1- Després el pare de la meva cunyada, que era d'aquí, de l'espardenyeria d'aquí Hospitalet, que es diu Caldés, que en deien... Com en deien a l'espardenyeria de ca la Llúcia? El pare de la Mercè que el van anar a buscar dins de la guerra, el van matar, pobret, perquè com que els seus cunyats també eren més aviat d'esquerres van pensar que a lo millor el traurien aviat, i per lo que sigui el van anar a buscar.

Però per què?

1- Perquè quan van col·lectivitzar les coses, llavors a ell li va tocar... Els nostres cavalls ja van marxar de casa, anaven a un altre..., quan s'escapaven cap a casa... A

casa s'ho van endur tot, totes les eines, totes les coses, tot, perquè llavors tenien un puesto per posar-les. El meu pare, al puesto que li va tocar... va posar el nom, encara que es barregés va posar el nom per si un altre dia... amb això et podien matar molt fàcil, oi?

Va posar el nom de casa i així el dia que vulguin se podrà anar a buscar. Va pensar que això no duraria.

O sigui, veia clar que això no duraria.

2- Això no té res que veure amb la casa, però ara... vull dir, aquests que busquen a aquests que van matar a l'Argentina i els que van matar... I els que van matar aquí i no se n'ha cuidat ningú? Només diuen que Franco va matar gent i va fer... però els que van matar els altres? Perquè verdaderament van matar...

1- Era un descontrol, era un descontrol, era una por grossa i un descontrol.

2- El pare va... ni rics, ni res, per un que li tingués ràbia i...

I qui eren els pistoleros, eren gent del poble o no?

2- Perquè ara fa més anys, però quan va morir el Franco no feia tants anys com això. Doncs per què no van buscar els que havien mort aquí? Van emportar tota gent aquí
????

Ara van ensenyar en aquestes manifestacions un retrato del Allende junt amb el de Cuba, un retrato del Allende amb el Fidel Castro, doncs miri, que si estiguessin com a Cuba si que estarien macos!

1- Una cosa és que un tingui un pensament polític, però que la nació vagi endavant, però ells per pujar ells freguen la nació, fan lo que sigui per fregar la nació.

2- Al pare de la meva cunyada no el van veure mai més, no l'han vist mai més, només els hi van ensenyar una espardenya que hi havia en un cementiri. Són aquests que són desasparescuts...

1- Aquest senyor feia espardenyes i tenien cistells i tot això. Tota la vida ha estat... ara no perquè l'han tirat a terra, al forn de l'Espiga, aquelles cases que hi havien allà.

Ah, aquelles cases que hi havia el rellotger també i tot allò.

1- Una espardenyeria molt bufona. Ella va quedar vídua molt jove, era molt bufona, anava molt bufona. "Pues" aquest senyor, ell abans el feien anar a la Torrassa i a casa seva un altre, i ell va dir: "Escolti, jo he d'estar en un altre puesto i a casa meva hi ha d'haver un altre, per què no puc estar a casa meva?"

Perquè ell què feia, espardenyes i van col·lectivitzar les espardenyes?

1- bueno, espardenyes, la botiga i tot, tot. Però llavors ell va dir: "Si jo vaig a casa d'un altre a fer tot això, per què no puc estar a casa meva?" Llavors al vespre, va anar a dir això

no sé on...

Al comitè o a on fos, sí.

1- És igual, allà on manaven els que manaven, i llavors quan va tornar a casa al vespre va anar aquesta camioneta que dèiem

i llavors la seva mare: "Ai, que el venen a buscar! S'emporten el meu fill! S'emporten el meu fill!" Agafada i encara va caure arrastrada la dona.

Llavors a la nit doncs ja el van portar aquí a... sempre els duïen aquí... a la Remunta, però ja ni va passar la nit, ja se'l van endur.

O sigui, els que s'emportaven presos els portaven a la Remunta, o detinguts?

1- Lo que sigui. Llavorens doncs l'endemà o així ja no el van trobar, els cunyats el van buscar, buscar i no el van trobar.

Després es va trobar una espardenya per allà a les costes del Garraf, i això és lo que va passar.

Doncs la meva cunyada, clar, el seu pare, des de petites que anaven allà... per tontades.

I la meva mare també veia aquells rabassaires, els que estaven al camp, anaven molt estripats i diu: "Miri", a la comunitat o el que sigui, i la mare diu: "On aneu tan estripats?" I el pare: "Que em vindran a buscar, que em vindran a buscar". I tota la nit van estar sense dormir, però no va passar res perquè aquell home no va dir res.

I qui eren els de les col·lectivitats? No eren d'aquí o sí?

1- No ho sé, jo era petita i no...

Però a vegades diuen que alguns eren els mateixos mossos que s'havien ficat o així.

1- No, no, "pues" a casa els mossos van quedar-se a dormir.

Es van quedar amb vostès.

1- Sí.

I llavors deien que havien tingut gent refugiada també.

1- Sí.

Quan van arribar, quin any? El mateix 36 o més tard?

1- Més tard ja. Bueno, no sé quan, però van estar un parell d'anys a casa, oi? Dos anys, els refugiats? O no tant?... Ja no ho sé, perquè la guerra no sé què va durar.

2- No t'entenc.

1- Quan vam tenir refugiats...

2- Els refugiats?

1- Aquella família...

2- Un any i mig o dos.

Sí? I què eren, com família seva ja, perquè tot el dia allà...

1- Ells es van quedar una habitació que dèiem el graner...

2- I al graner van dormir, van estar allà. Nosaltres teníem una cuina econòmica, llavors venien i portaven aquella noia, la petita i feien el menjar allà també. Eren bona gent.

Allavors quan van venir els nacionals se'n van anar cap a França, i allavors el pare i el fill al camp de concentració es van morir.

Van morir el pare i el fill?

1- Tenien 5 fills, un de 18 o de 17 anys, perquè amb 18 anys hagués anat a la guerra, o 16 anys potser... i un que era més petit, i llavors les dugues noies. I van marxar,

van comprar una tartana més grossa i un cavall, un matxo i van carregar amb els matalassos i tot el que tenien. La mare deia: "Però com voleu arribar a la frontera? Mira, deixeu-lo aquí, aneu-se'n més solets i quan tot hagi passat ja tornareu, ho trobareu perquè aquí no es tocarà res".

Allavorens doncs se'n van anar i al cap d'uns anys quan van poguer tornar, van tornar la mare i les dugues noies. Quan van arribar a la frontera els francesos: "Els homes cap aquí, les dones cap allà!" I ella va dir: "Aquest nen no!" I no el van agafar, però aquells que van anar cap allà, els homes, van anar a aquells camps que mai més es va saber. Devien patir tant!

I les dones... la noia estava molt malalta... Llavors allà a França hi havia unes cases de pagès per allà la vora i vet que devien poguer anar a buscar algú o el que fos, si havia algú per fer feines, i es veu que es van instal·lar en una casa d'aquestes i van cuidar la noia que va agafar com... va estar malalta però va sortir.

I al cap d'uns anys van tornar quan ja tot va passar, i van explicar tot això i s'anaven cap a Masaluca, però l'home i el noi mai més.

Van morir.

1- Els que van marxar van explicar les tragèdies de la gent que trobaven, els avions bombardejaven quan veien un bulto, els carrets aquests que anaven allà... i quan passaven la frontera com va arribar tanta gent van fer això, a França van fer això.

2- Ella, una noia gran tenia un novio que era a la guerra i allavors quan van tornar al cap d'un temps van tornar al poble. Eren del poble de Masaluca i allavors van tornar al poble i ens venien a veure.

Ah, sí, us venien a veure a vegades?

2- Eren bona gent. En canvi la gent de Can Trabal...

1- Van ser dolents.

Ah, sí? Què va passar?

2- A Cal Trabal van tenir una gent... com que el pare estava sol, els nois, tres, estaven a la guerra... un potser estava amagat, no sé si el Josep estava amagat però els altres dos estaven a la guerra, i el pare sol i que no era a favor d'aquesta guerra... i li posen uns forasters a casa i eren una gent que no eren prudents ni eren gaire bona gent, perquè llavors a ell el van matar i deien... deien que si ho havien fet ells. Doncs el van trobar dintre el rec ofegat.

1- El van trobar dintre el rec amb un sac i una pedra a dintre el rec. Quan van venir els seus fills... I a la casa no hi havia res. bueno, no hi havia res...

Nosaltres com que no van venir a fer cap registre... teníem molts parents, teníem por, tothom teníem por quan venien bombardejós.

Si hagués caigut una bomba a aquella casa hauria sortit de gent!

A la seva? Perquè hi havia molta gent? Es venien a amagar?

1- Tenien por, mira.

2- Als camps de concentració a França... Vostè no ha llegit al Pàmies ni al Berenguer?

Sí, sí.

1- Nosaltres no som... diguéssim...

2- No van ser com els alemanys però quasi bé.

1- No som d'un partit ni de l'altre, perquè escolti... El meu pare no volia mai política, però veus coses, no? I els que van anar a la guerra, els jovenets, doncs sempre ha hagut aquesta cosa dels catalans i els castellans.

Sempre ha hagut que se la van carregar, perquè tenien por els de 18 anys...

2- Tot això no ho posarà en el llibre, no?

No, home, no, això no.

2- És igual, és la veritat! És la veritat!

Sí, es que si no després no s'explica, tot això de Can Trabal jo no ho sabia, eh?

2- Això tothom ho sap doncs.

Clar, és això, que al barri tothom ho sap.

2- La gent que va passar no són gent d'anar a protestar, no són gent d'anar a protestar, no? Perquè n'hi ha per anar a protestar.

1- Sí, tota la vida reclamaríem.

2- Perquè ens van enganyar i no vam sapiguer mai més res de res, com la meva cunyada, no van sapiguer res de res.

I llavors quan van entrar els franquistes vostè ho recorden? Perquè van venir pel riu i allavors hi ha gent de les cases de pagès que recorden com venien, també com es van establir els alemanys, que van fer un campament... Això m'ho explicava el de Cal Garro que hi va trobar tot un campament aixecat...

1- Nosaltres ja l'he dit, la nostra casa era vora al riu, no tenia barris, tothom entrava per on volia. Allavors nosaltres, la meva nora, els seus nebots estaven tot a la guerra però no amb els nacionals, sinó que eren d'aquí...

Republicans, clar, tots eren republicans a Hospitalet.

1- Com vols pensar que aquella persona sigui roja, dolenta i totes aquelles coses, de 18 anys. Què li sembla a vostè? El van enviar a buscar...

El meu pare... els últims que van... El meu pare sempre estava molt delicat del ventre, moltes coses i agafava diarrees i bueno... doncs quan van cridar l'última quinta dels grans, ell no hi va anar, no es va presentar: "Jo em poso al llit i si volen ja em vindran a buscar".

Llavors no se'n van adonar i va quedar aquí, però els que van anar el van passar molt negre.

Allavors van dir: "Això s'acaba" i el primer que va arribar a casa va ser un noi que tenia els pares a casa, perquè eren la mare i el padrí, no sé què, els vells, els avis, perquè clar, la meva mare si tenia ja 60 o 50, no sé... la seves ties eren ties iaies, oi? Llavors si estaven al poble, la gent tenien por i baixaven a Marina les teníem ja a casa amagades.

"Pues" aquesta família estava molt a casa, llavors aquest noi ja va passar. El primer que va venir a casa quan es va acabar la guerra va ser aquell parent, i va trucar a la porta i: "Ah, qui trucarà a aquesta hora? Qui hi ha? Qui hi ha?" "Sóc jo, sóc jo!"

"Però què fas aquí?", la seva mare, perquè aquell sí que no vam pensar que ho veuríem encara.

"Què fas aquí?" Diu: "Mira, tothom ha abandonat tot i jo he dit marxo corrent, corrent cap aquí".

I allavorens l'endemà ja van baixar soldats, soldats... soldats que tenien gana, que no eren d'aquí, que vivien lluny, que els nacionals els agafarien, plorant... Doncs van estar potser una setmana baixant soldats, oi?

Aquells que venien dels camps, tothom ja havia desaparegut. Hi havien plantat un camp de coliflors, estaven al costat de casa, bròquils i no sé què, però coliflors jo ho recordo molt.

La mare va posar la caldera al foc, aquella grossa i coliflors, coliflors! No hi havia res més, eh? Però ells portaven a vegades alguna bèstia, un tros de bé, no sé què... I després també "xuscos", poca cosa. Llavors allà es feien un plat calent, menjaven i se n'anaven cap a casa seva, segons d'on eren, els que eren d'un altre país arribaven aquí...

"Pues" la nit abans, aquell dia abans en van arribar tants, tothom estava tan cansat de fer menjar i de donar menjar! De veritat, eh?

Vostè dirà: "Aquests eren rojos", nosaltres érem persones.

Clar, i veien a la gent que arribava...

1- I els nacionals què? Que també veïem que mataven i els moros que portaven al davant... Tot feia molta por, eh?

bueno, vam estar morts, cansats, i allavorens aquells soldats es quedaven dormits i a l'endemà, a les 8 o així toquen, perquè tothom, tothom dormia a casa "a pierna suelta", nosaltres i alguna família de les que dormien.

Van trucar a la porta: "Pam, pam, pam!" I la mare obre el balcó i diu...

2- "¿Y su marido?"

1- Llavors tots encanyonant, diu: "¡Somos los nacionales que venimos a liberarlos! ¡Que hay rojos aquí! ¡Abrir la puerta!"

I la mare amb les sabatilles a la mà va baixar, obre la porta encara amb les sabatilles a la mà i diu aquell soldat: "Póngase el calzado, señora, no sufra. Aquí somos los nacionales".

La mare pensava... i es que havien molts soldats ahir que dormien, se'n van quedar a dormir, però ja no hi havia ningú.

Ja havien marxat, o sigui, devien de tenir por i ja no hi havia ningú.

2- La mama va anar a buscar la llet a Cal Miquel del Ros... S'ho havies explicat?

No, no.

2- Perquè a casa, a la família de la mama eren més aviat republicans i sempre deien que no entrarien els altres, no? I la mama va anar a buscar la llet i quan va arribar va dir: "Mira, allà a Cal Miquel del Ros deien que d'aquí un dia o dos o tres entraran els nacionals".

I una cosina de la mama que venien a dormir per por dels bombardejos van dir: "I tu no has dit res?" La mama: "Jo?" I van començar a rondinar, i al cap d'una estona truquen a la porta i era el fill...

1- Però no li diguis això!

2- Això ja ho has explicat...

1- Perquè llavors en comptes de dir: "Ui!", ens vam quedar així, però sí que el vam abraçar: "Per què has baixat?" "Perquè no hi ha res". "Quan fa que has baixat?" Diu: "Es que tothom ha marxat".

Però els pobrets d'aquí, al Ebro... perquè després nosaltres vam tenir molts mossos que eren desterrats, que eren de València i segons ells, havien anat a la guerra i a l'Ebro van aguantar molt i diuen: "El Ebro es va tenyir de sang. Aguantar, resistir, resistir! Però no t'enviaven res de res de res, només bombardejos, matar i matar i matar i matar". Va ser una guerra suïcida, va ser una cosa mal feta, ja no s'havia de començar perquè vas a buscar una cosa... El meu avi sempre deia: "Això de la independència a Catalunya no serà mai". Tenia tendència a ser republicà, però ell veia les coses d'una altra manera i tot lo que va passar, d'això no érem res de tot això, d'anar a matar ni de perjudicar a ningú ni fer res de tot això.

Ni vam tenir això perquè la gent teníem por i com eren coneguts de la mare molta família, hi venien allà, i com que érem tanta gent, si vens a fer un registre i veus canalla i tanta colla...: "Aquí no n'hi ha d'amos". Que no ho hem sigut mai, perquè estàvem llogats.

2- Li has dit que volien coliflor?

1- Sí.

2- Com que els de la col·lectiva ja havien marxat... perquè si no, no podies tocar res.

No podies tocar res, no?

1- Hasta cargols buscava una parenta meva... I li diuen: "¿A usted quien le ha mandado pasar el campo?" Diu: "La mestressa, ho ha dit ella." "La mestressa! Què mestressa?"

Sí, m'ho han dit que també contaven les gallines que tenien, els pollastres...

1- Aquests sí, però després quan van venir els nacionals... si hi havia quatre coses també...

També van volar.

1- Perquè clar, tothom té gana i tothom té...

2- ... un escàndol, o sigui, que aquell home li escalfàvem el dinar que portava a la fiamblera i semblava que...

1- Que era bon home, oi? bueno, bon home...

Qui era aquest?

1- El que va dir lo dels cargols.

2- Ara, això sembla un llibre de la guerra i no de la casa de pagès.

No, però que és interessant.

1- Però ella diu lo que recordes i de la guerra.

2- Tantes coses!

1- Sempre dèiem: "Quan la guerra s'acabarà se celebrarà", però no va ser-hi una guerra per celebrar, perquè els fills de la meva tia encara estaven a fora, un altre el van afusellar perquè feia guàrdia amb els rojos i llavors hi havia una colla de Marina, gent coneguda, catalans, que es volien passar als nacionals: "Home, no ho feu aquesta nit que jo faig guàrdia". "Passa't tu també". Clar, com que eren catalans els vigilaven i els van afusellar a tots.

Vull dir, llavors es va saber que aquell noi no tornaria. Després va haver molta pena, molta pena, molts desterrats, molta gent amb gana... Jo només sé que a casa doncs passaven a demanar caritat contínuament, llavors que si les patates, que si...

CINTA 1- CARA B:

... ho tenien preparat a la porta per donar, clar.

1- Sí, tot lo que quedava que no volies al Born... Això va durar temps, no acabada la guerra de seguida, perquè no teníem res.

Però llavors un oncle també va quedar fora... L'oncle Lluís, el germà de la mare, tenia una armeria... això també ho has sentit a dir.

L'armeria d'aquí de Hospitalet o no?

1- No, allà on hi era "Cal Salat", allà hi havia una armeria, hi havia matalassera i hi havia tot això i el meu oncle estava, i llavors com que també... bueno, per què he d'explicar tot això?

Expliqui, expliqui.

1- Allavors com que tenia petards... al temps dels petards: "No hi ha petards?" I llavors va pensar que podria vendre per fer cèntims, venia Sant Joan i va vendre petards.

Llavors va entrar un nano i diu: "Lluís, aquesta bengala no s'ha encès!" I el tonto... : "Està espatllada això, no sé". Llavors fa així, "pum", i va al calaix que hi havien més i bueno.

Llavors clar, va haver-hi aquella explosió tan grossa, llavors van dir que tenia... com que també havia tingut armeria abans van començar a dir... el van embolicar amb això i el van tancar a la Model i va estar allà dos anys o més.

Això quan, durant la guerra?

1- No, després de la guerra.

Després de la guerra? Pobre!

1- Perquè al cap d'un temps va pensar...

Que l'oncle Lluís a la guerra, que deia sempre que ho celebraríem... bueno, més val no... Estàvem contents, molt contents perquè s'havia acabat i a casa tornaves a tenir lo que tenies, que t'ho havien pres tot, eh?

Com els hi van tornar totes les coses?

1- Ningú va venir a dir res, com que allò ja...

2- Escolta, vull dir una cosa. Quan sortia el riu... doncs allavors no hi havien ajudes ni romanços d'aquests, els pagos no eren com ara perquè ara els pagos tots són molt grossos, no? Però teníem aquella gent a menjar i els cavalls i tot això. Tot tenia d'anar, a més a més ara la gent quan els hi entra tot ho llencen, i nosaltres a netejar les cadires, a netejar la taula...

1- A treure el fang.

- 2- No ho llençàvem.
1- La casa era fonda.

Ah, era fonda la seva casa?

- 1- Una mica, a cada riuada com que era fonda i amb els anys, amb els rius, amb els rius... L'última... Ara està molt maca perquè se la van quedar...
2- Dugues vegades que a nosaltres... ens van separar el riu allà a nosaltres, no? La segona va ser molt grossa... i doncs mira, a rentar-ho tot.
1- A treure el fang.

Quina feinada, eh?

- 2- Una vegada que va sortir només hi havia el papa i la mama, ja eren molt vells i allavors, la mama tenien aquesta gent que se'n cuidaven de portar-li, i allavors aquests tenien vaques per engreixar en el porxo, i llavors el papa se'n va anar a dormir i la mama va mirar i va veure aigua al pati i va dir: "Ventura, sembla que surt el riu", i allavors el papa: "No t'amoïnis". "Aquelles bèsties!"
1- Déu ens guard que haguessin pogut posar el peu a fora! No els haguérem vist mai més.

Ah, no? Per què?

- 1- Perquè va ser una riuada...!
2- Ells ja vivien a dalt.
1- Clar, després de la riuada ja no es podia viure a baix.
2- I allavors van obrir la porta i l'aigua els hi va entrar i corrent...

Cap a dalt.

- 1- Va ser una riuada molt grossa, molt grossa.

I quin any era aquesta, aquelles del 60 i pico o així, l'última?

- 2- Perquè les altres vegades que sortia el riu es filtrava l'aigua, però aquesta vegada va entrar i va quedar... que llavors vam anar-hi per treure'l però no es podia treure perquè amb una galleda allò...

I del temps de l'estraperlo, se'n recorden? De tota aquella gent que devia venir a comprar o a canviar coses?

- 2- Aquelles bèsties se'n van enfil·lar al menjador.

Les bèsties es van salvar?

- 1- Van obturar tot allò amunt, amunt, eh?

Pobretes, què llestes!

- 1- I el gos, un gos gros que tenia aquella gent, quan va arribar tenia el cap així.

Ai, pobre bèstia!

- 1- Però aquell per arribar-hi es va lligar cordes i va anar passant perquè l'aigua... abans, quan havia la Gran Via era pla i se n'anava, tal com venia després se n'anava.

Després va quedar tapat, no?

1- Llavors amb la Gran Via...

No desaigua.

1- Llavors va quedar moltes hores, però bueno, la corrent d'aigua que havia l'endemà al matí... perquè això va sortir a la nit, oi?, cap allà a les 11 o les 12, i a la matinada aquell home, quan es feia de dia es va lligar amb cordes, en arbres i coses i va a veure què havia passat i va veure al pare i la mare allà al balcó: "Menos mal que estan vius!" I va veure les vaques, però l'aigua corria així, eh?

2- I cada vegada que sortís el riu, totes les gallines cap a les golfes. Teníem un porc...

1- Això de més joves, perquè després de porcs ja no se'n va fer. No, perquè portaven molt de feina.

Llavors quin tipus de...? Vostès feien de tot cultiu d'horta per vendre, no? O sigui, no feien blat...

1- També, també fèiem, també.

Sí, una mica també?

1- Una mica.

I què era, pels forns, per exemple, per fer farina pels forns o per vostès?

1- Pels forns, sí, perquè llavors portes i te'n quedes per tu, perquè això que diu de l'estraperlo i tot això, doncs van dir: "Per què no feu un forn?" Llavors el que era forner...

De l'Espiga?

1- No, d'aquests d'aquí. Llavors van venir i van fer un forn amb fang, van fer un forn a dintre i venia i un cop a la setmana i amb la farina que teníem... llavors la farina... em sembla que després s'entregava un compost de coses, no sé, perquè és clar, això després de la guerra també va una mica així.

Racionaments, clar.

1- Racionaments, tot això. Llavors aquest cupo podies fer pa, perquè l'altre era molt negre i això, però bueno, després tot això ja va quedar... i una riuada d'aquestes, aquest forn se'l va endur l'aigua, perquè com que era de fang.

L'aigua, encara que no... aquella vegada última amb la porta oberta va entrar també, però és igual, és igual, t'entrava per tot arreu, per tot arreu.

Clar, és que entra per tot arreu.

1- Casa de pedra, encara que fos ciment, no sé, entrava per sota, jo què sé, naixia per tot arreu l'aigua. El forn de pa en un aiguat d'aquest se'n va anar a l'aigua també.

I això volia preguntar, les festes...? Estava Sant Antoni, feien els Tres Tombs i després devien fer la Festa Major de pagesos, no? El 8 de setembre, no? El dia de la Mare de Déu de Bellvitge.

1- Sí, jo he sigut administradora.

Ah, sí? Doncs expliqui això, que això és bonic.

1- Fèiem el vestit i tots bufons per anar el 8 de setembre a la Festa Major. Jo me'n recordo un abrigoet que em va fer més bufó i tanta estona allà al sol es va descolorir una mica d'aquí sobre.

Ah, sí, del sol?

1- Sí.

2- Ara, l'armari que teníem a la sala que era de "Cal Garba", aquells el tenen allà en un cuarto, l'única cosa que hi ha nostra.

1- Perquè aquella casa era molt maca.

La casa on estaven vostès?

1- Era quadrada i unes habitacions... Era bonica...

(Es posen a veure fotos)

2- Vam passar tants anys que...

Clar, tota la vida.

2- Però és que... vull dir, no és lo de la casa de pagès.

1- Mira si feien por els bombardejos al temps de la guerra a aquesta casa tan gran... van tirar bombes però després van dir que volien tirar la CAMPSA.

... Un arbre que hi havia en un camp per allà a la vora, i a la casa. Déu ens guard que n'hagués caigut una, eh? Una que va caure en un altre puesto i van caure totxos, i mirant per la finestra...

Ah, mira que bonica, encara hi és, no?

1- Sí, sí, sí.

bueno, allavorens com que aquesta casa hi van dir: "Això per museu", perquè al museu volien que a Marina quedés una casa per ensenyar-la, i una família i la canalla anar-hi i tot això, però van trobar que la més típica era la de Cal Trabal, altre davant de casa i bueno... sempre es pensava en aquella i aquella encara existeix, perquè hi viuen...

2- Que el Valentí va fer-ho per Nadal...

1- Sí, el meu home.

2- Una felicitació al noi aquest.

És bonica, eh?

1- Sí, molt bonica.

2- I aquell dia que vaig anar allà me la vaig endur i allavorens em va dir si li donava... Ara això està fet nou, però està fet amb estil, amb pedres d'aquella manera, com abans.

1- Això era una vegada que vam tenir porcs, fins que va venir una passa d'aquestes que es moren. I a aquest porxo és on hi havien les vaques.

2- Aquí hi havia el wàter.

1- Però amb la riuada se'n va anar, quan va sortir aquesta última va caure tot.

2- Quan va sortir el riu va caure.

1- Hi va ser molt grossa, eh? Molt grossa, perquè l'aigua arribava aquí, a més a més amb una corrent! Aquí hi havia aquesta figuera, "pues" era més grossa, hi havien varies, aquí hi havia una i va quedar asseguda a terra.

La figuera?

1- La figuera, però com que els pares eren grans i nosaltres ja no...

2- Aquí no va tocar i ara aquesta gent encara ho tenen així.

Aquí hi havia l'estable i com que quedava més alt l'aigua...

1- L'aigua als cavalls mai els tocava, però aquesta vegada última sí, però no hi havien cavalls.

I llavors tenia moltes habitacions a dalt?

1- Hi havia l'habitació aquesta, llavors al costat... aquesta es va fer perquè al costat d'aquesta hi havia una habitació petita, i al costat d'aquesta una habitació, però com a darrera.

Per l'altra part hi havia un puesto gran que hi vam fer el menjador quan vam pujar a dalt, però era una habitació, eh?

I llavors un altre quartet com si fos un lavabo, oi? I la cuina.

Llavors el wàter sortia aquí, llavors al terrat una dutxa vam posar, perquè abans no...

Tenien terrat?

1- Sí, això... Això és la quadra i d'aquí cap allà, tot això era un terradet que hi havia sempre. El terradet que donava a sota la quadra on dormien els mossos, perquè les quadres dels cavalls estaven més cap allà.

Hi havien els mossos, Déu n'hi do.

1- I aquest cuarto és on cosia l'àvia i explicava històries de la seva vida...

Ah, sí? Això els hi explicava l'àvia? O sigui, anava una mica explicant coses...

1- No, no, això no, això és el que ens va passar i tot lo que va passar. L'àvia explicava... perquè l'àvia era molt gran i el seu pare... hi va sortir en un llibre que va fer la Matilde Marcé, que és cosina nostra.

Ah, és cosina seva, no?

1- L'avi va anar a Àfrica i va tenir totes aquelles medalles, era el pare de la àvia, de la mare de la meua mare. Tot això que li explico és que venim de pagès del pare del meu avi, del meu pare. Venim de pagès de part del pare.

De tota la vida, sí. I llavors ella què els hi explicava? Mentre cosien l'àvia els explicava històries de família?

1- L'àvia explicava lo del sometent, perquè abans havia de sortir el sometent perquè robaven i tot això, se'n recorda, no, dels llibres?

Sí, sí.

1- Després dels carlins i també... el seu pare era del Prim i va anar a la guerra...

Ah, sí? Era seguidor del Prim?

1- Sí, sí.

I a dins de la casa també tenien robes més antigues i records de família i tot això o no gaire?

1- Lo de la meva mare i lo de l'àvia, sí, coses però...

Però no gaire, no?

1- Es van anar arreglant.

Clar, anaven canviant també.

1- Abans s'aprofitaven molt les coses. Ara les coses ja són noves. Les antigues... Les camises que vaig fer jo, de dormir, per tenir crios... però llavors em queden una mica petites i després tanta cosa i... Quan veig les camises que em feies fer per dormir!

I la feina després de planxar i tot això. I això, la feina de les dones a la casa de pagès, quina era la feina seva? A part de brodar i fer dinars...

1- Això eren estonetes, eh? Lo de brodar era al vespre...

I ella va anar perquè era més cap aquí i bueno, la meva tia havia sigut modista i això; però bueno, la feina de la casa... els homes es llevaven molt d'hora i havia la terra i així, però hi havien altres terres que havien anat llogant...

Més lluny, no?

1- I teníem aquesta davant de Cal Trabal que era d'un oncle que era pagès i llavors van venir al poble i es va posar de tocinares, que eren els Mestre.

Ah, els Mestre, són veïns meus, viuen a la meva escala, sí.

1- El pare d'aquest... L'avi, l'avi!, perquè fa 100 anys, tenien uns documents de quan se va llogar la terra aquella ja fa 100 anys.

Amb ells? Ostres!

1- No, els pagesos hi ha que tenen terra pròpia però jo no parlo de terra pròpia, llogada. Nosaltres sempre ho tenim tot llogat, eh? Llavors clar, tot això has d'anar pagant cada mes, els que la tenen comprada eren més rics. Aquells d'allà potser eren més rics, perquè cap aquí no.

Llavors resulta que aquest senyor va llogar 6 mujades a cada nebot, aquest de Cal Mas era nebot, era fill de la germana de l'àvia, i aquell devia ser germà de l'àvia...

Aquella terra que tenim llogada de Cal... que fa 100 anys! Ella té el document.

2- Ara ja fa 100 anys...?

1- A Cal Trabal, aquella terra que teníem llogada, que fa 100 anys aquell document, oi?

2- Quants anys fa que el tenim?

1- 100 anys, oi? 90 i pico.

2- A l'any 5... a l'any 4, l'any que va néixer la tia, té 96, a l'any 4.

I la tenen llogada encara la terra?

1- Sí, perquè com que tot lo que és zona verda i zona rústica tot ha tocat a nosaltres. Perquè llavors haurien donat una estima si te'n vas, encara que no sigui teu, però només quan passa una carretera, una pena. Però aquesta casa que fos per museu...

Per guardar, clar.

Però després hi havien tants pagesos per aquesta banda i es pagava poc de lloguer i els amos van començar: "Això no pot ser!" Volien posar-ho de nou, treure'ls a tots.

Ah, els propietaris reals de la casa, clar.

1- Sí, llavorens es va treure molta gent. Nosaltres, com que l'àvia té un document i ja he dit que no havien arribat a entrar a fer registres... perquè si no tot això es perd, ho cremen o ho llencen o s'ho emporten la gent o lo que sigui.

I llavors ara vostès encara tenen la masia.

1- No, perquè fa uns quants anys aquests senyors de Barcelona van dir: "Bueno, aquests pagesos ningú porta la terra, tothom la té llogada, cobren una mica i ens paguen aquell lloguer a nosaltres i van vivint, esperant que aquí diguin ja no és zona verda".

I allavorens doncs van treure'l, va venir un senyor que va tenir força per treure'ns, i a nosaltres ens va donar una miqueta d'estima, però ells són tres germans, l'àvia va fer el testament a part iguals i molt poquet, eh? Molt poquet, però bueno, ens van donar. I allavorens aquests que van fer tot això, ara tenen tots els containers, tots els tractors, tots els camions... Vostè no passa mai per la carretera del Mig?

Sí...

1- Que hi ha una casa que està tota voltada de xiprers...

Sí, aquesta era seva?

1- Sí, però l'han restaurada de dintre, l'han conservada, l'han fet escales per baixar-hi, allavors han fet un desaigüe perquè quan plovia, com que van aixecar la terra...

Ah, quedava negat, no?

1- La van aixecar molt per poguer posar els camions i no s'ensorressin, llavors quan plovia l'aigua li quedava dintre, llavors van fer una claveguera i ara ho tenen bé. La meva germana va passar fa uns quants dies i deia: "Aquí havia nascut jo, trucaré als senyors a veure què". Diu: "Si ve a la tarda els hi ensenyarem". Va quedar encantada de poguer veure la casa.

I ara hi viuen o no?

1- Sí, viuen aquests senyors, si són els amos o no ho sabem, aquests senyors hi viuen, un matrimoni gran i ho tenen conservat. Aquestes cases de pagès quan s'arreglen...

Són molt boniques!

1- Són molt maques, ara, era una casa tan gran, oi? Feia fred a l'hivern.

Home, clar, perquè no tenien calefacció.

1- No, teníem una xemeneia a baix i a dalt teníem un altre. Quan anàvem a dormir, tantes mantes!

2- La porta està més a dintre, i és diferent. També hi ha unes portes... i allavors com que això és més a dintre, allavors així hi ha tres escales... cada vegada que surt el riu queda negat. I ara hi ha tres esglaons...

I quan van marxar vostès de la casa?

1- Quan ens vam casar. El meu germà llavors li va sortir això de Can Famades, que van marxar a Barcelona i llavors ell va pagar una estima bastant maca.

I llavors va anar a Cal Famades.

1- Però després amb aquestes riuades, no la més grossa... sí la més grossa... bueno, no sé si va ser la més grossa o un altre, una riuada... Una casa gran que no havia entrat mai aigua, però ja dic que com que hi havia la Gran Via... L'última en barca havíem... perquè vam quedar aïllats, perquè l'aigua no se n'anava. Allavors amb les fàbriques i tot lo que es va anant construint i aixecant, l'aigua va triar molt a marxar.

Llavorens ell ja tenia asma i tot, que no li convenia, que volia marxar d'allà i va buscar gent que el tenia estima, però els amos eren molt catòlics i volien una gent... (tenien una capella), una gent de confiança i que es quedessin a dormir, però això avui dia no hi era i van buscar dos o tres que tenien parades que eren del Prat, que plantarien per vendre i a la nit sí, quedaria sol o bé posarien algú per guardar, però a la casa no s'hi viuria. No van volguer.

Llavors un va dir que sí, un altre però era un poca-solta, una gent sense modals, perquè li van quedar de pagar a ell, no el van pagar mai l'estima però... perquè quan te'n vas pagues una paga i després... i va posar bèsties per dintre i coses i amb l'amo es va portar malament, no li va pagar. Aquella casa ha anat a terra, perquè les cases se'n van ensorrant, ensorrant... perquè aquesta ja estava molt malament de la teulada.

Ah, sí?

1- Clar, és lo que cau primer. Has de pujar a dalt, canviar teules, moltes coses, i si no ho fas... I quan hi ha una riuada, pintar, hi ha moltes coses que s'han d'arreglar.

Miri, quan hi vivíem feia uns dies de pluja, jo recordo als mossos i a mon germà i tots, netejant tot, els guarniments, els carros...

2- Hi havien tantes coses, que no sembla que sigui tan gran la casa.

1- Doncs miri, quan venia mal temps, a l'hivern es posaven allà a endreçar les golfes, les coses bé... El meu germà era molt endreçat.

Allavors els guarniments tots untats perquè no es trenquin, oi?

Clar, tot lo que era cuero vol dir i tot això, clar.

1- Sí, tot, això ho tenien penjat. A la quadra hi havia primer una mica de palla, per menjar diguéssim, una mica de palla i trinxat tot això, les pastanagues, el verd, lo falç... Aquí havies de tenir menjar d'aquest per les bèsties, havies de tenir de tot.

Llavors en una cosa així estaven tots els guarniments, després aquí venien els cavalls i a aquella banda dormien. Doncs feien neteja de tot.

Aquí ja no hi ha jardí, però tenia un jardí!

Ah, sí? Qui, la seva mare?

1- El meu germà, després jo vaig fer una baraneta de canyes posat així... Veu com no hi ha cap porta ni res? Aquí una vegada vam fer un barri però era un barri com per fer bonic, i com que era tan ample i era de fusta a última hora no servia per res.

2- Quan teníem porcs el teníem aquí.

Ho posaven aquí davant, sí.

1- Pues bueno, tot estava endreçadet i arreglat, les eines i les coses.
2- També hi ha una cosa com això, però està fet aquí amb pedres com lo de Setcases.
1- Queda molt maca, eh? Però bueno, això d'aquí uns anys, l'Ajuntament... El meu home quan estava a l'Ajuntament sempre deia: "Tota aquesta...", diguéssim des d'aquí fins a la Gran Via, es podria fer com un picnic, perquè hi ha una terra molt bona i per les cases que hi ha. Encara en queda una que és al costat de "Cal Garsa" diguéssim que també s'ha caiguda aquesta... bueno, caiguda, el techo...
I llavors només que posin qualsevol arbre d'aquests de fulla caduca... això pel estiu "estupendo", i alguna casa d'aquestes com a restaurant i no sé.

Sí, mirar de conservar-ho.

1- Sempre li diuen que sí, però com val molts quartos no...
Llavors com que les carreteres és lo que mana, que van fent rodones...

Van deixant aïllades les cases.

1- Van prenent terra, van prenent terra, però bueno, potser sí que un dia quedarà un trosset...
També teníem la vinya, teníem una vinya.

A on, a la zona de secà diguem-ne així?

1- Sí, que era de la mateixa masia, la casa i la vinya.

La vinya on estava, més amunt del Canal de l'Infanta o a on?

1- La vinya està allà on diuen...
2- La vinya?
1- La vinya, com li diuen...?
2- La vinya estava allà a Samontà, a sobre...
1- A la Fonteta.
2- On hi ha aquella església...

Al barri de Sanfeliu?

1- Això, al barri de Sanfeliu.

Ah, ja tenien vinyes.

1- Un trosset, molt pagesos, eh?

Molts pagesos tenien coses a Samontà, sí.

1- Llavors allà hi havia la vinya, després hi havia trossos que hi havien garrofers, no nostres però de tota la gent. Era molt maco.

Era bonic, sí.

1- Era molt maco Hospitalet! Mira, de Marina com estàs a aquesta casa, i els núvols que es van formant, perquè si estàs a fora quantes vegades veus núvols? Les muntanyes així, el poblet, el campanar, el poblet era així rodó i a dalt la vinya. Era verd això! I quan anaves a la vinya era una excursió molt maca, si anaves a peu Déu n'hi do!

Llavors què anaven, amb el carro?

1- Sí, anant a la vinya es passava un pont que el carro...

A on hi havia el pont?

1- Per anar a la vinya passàvem un pont, a la Fonteta era allò?

A la Fonteta hi havia un pont, no?

1- Sí, un pont com de terra.

2- Els cavalls i passava un tren...

Ah, s'espantaven, clar, pel tren!

1- No podies anar massa carregat perquè no passaves.

2- Pujant per anar a Martorell...

Només queda una cosa potser, lo de les festes. Això que em deia que era administradora de les festes de la Verge, sí.

1- Em van dir de ser administradora i llavors vaig ser administradora. LLavors vas per les cases de pagès durant la Festa Major i cada qual que dongui el que...

Ah, i han d'anar demanant.

1- Sí, a totes les cases.

Per mirar de llogar una orquestra o el que fos?

1- Sí... No, no me'n recordo... d'això no me'n recordo...

I què feia, què feia?

1- A mi em va tocar amb la Maria, la petita de Cal Garro... i anàvem amb bicicleta per les cases, i ella: "Aquella d'allà..." "Anem a totes"... Vam anar a totes, he anat a tantes...

Allavors es va recollir per la festa. Allavorens la festa consistia en llogar uns cantants per l'ofici, després... Abans se feia molt més cap allà, però ara ja... Llavors hi havia això, els cantants.

I després s'anava a buscar en un cotxe, però quan vam ser grans com que el taxi val no sé quant, uns rams grossos per cada... d'obsequi feien uns rams als administradors. Llavors els cantaires i això s'obsequiaven amb galetes, oi?

Llavors el meu cosí Salvador, jo, la Maria i després el de cal Famades també. Fèiem dos anys i després entraven dos anys uns altres, així és com se fa, oi?

Clar, perquè els nous que entressin sapiguessin de què anava.

1- Em sembla que eren 2, és que ara ja no sé si eren 2 o eren 4.

No, un administrador i una administradora i 2 anys. Feies 4 anys però els altres 2 anys ja venien uns altres.

Llavors vam anar a buscant tartana... bueno, vam estalviar, i llavors hi havien moltes capses de galetes que abans es tornaven, que eren de ferro.

Ah, de llauna, sí.

1- Jo dic: "Mira, jo vaig a Barcelona a pintar, passo per un puesto i preguntaré si compren". Llavors vaig endur-me tots aquells ciris de mica en mica, trossos. Després veient unes medalletes, perquè mossèn Omar va voler que féssim unes medalletes.

Ah, que vostè va conèixer a mossèn Homar, clar.

1- Unes medalletes de plata i unes d'aquelles altres que no són de plata, oi, de coure no... bueno, i això ho havíem fet fa anys i aquelles medalletes primer se'n van comprar però després ja no i què fan aquestes medalletes? "Saps què? Els hi posarem una cinteta que digui Verge de Nostra Senyora de Bellvitge i llavors servirà per punt de llibre, però no les vendre'm, si ens posem a vendre al millor venem 4, les regalarem".

Quan regales una cosa sembla que te'n donguin més, oi? Una pesseta, tanta feina per una pesseta! Si et donen un duro...

I va ser maco... A més a més l'estampa, oi? Primer es va passar l'estampa i després es va passar això. I a la gent li donaves això i tothom treia el monedero i es van fer molts cèntims, bastants, i es va anar traient... No, de plata no n'hi havien gaire, eren aquestes altres, les de plata no, em sembla que no, eren aquestes altres, les de plata no.

I llavors després... donàvem un ramet a cada persona, el dia de la festa es donava un ramet, un ramet que sigui maco, i allavors el mossèn, el senyor Antonio: "Ens convindria un armonio".

Perquè llavors també s'havia de llogar un carro o alguna cosa per dur l'armonio per tocar, i amunt i avall, amunt i avall. Llavors un armonio aquí.

Ah, per tenir per sempre a Bellvitge, clar.

1- De les anteriors i de nosaltres i dels que venien es va fer l'armonio.

I encara hi deu ser a Bellvitge aquest armonio.

1- No ho sé, perquè després tot això va quedar molt perdut, eh?

Per què? Es que Bellvitge va quedar com abandonat, quan van marxar els pagesos...

1- Perquè què és Bellvitge? No és Hospitalet, jo no ho sé...

Amb Mossèn Homar anàvem cada mes a fer el rosari.

Ah, sí? Ah, no ho sabia, veus? Això no m'ho havia dit ningú, cada mes anaven a fer el rosari.

1- Sí, la gent disfrutaven.

Era com una romeria o què? Anaven caminant...

1- Anàvem caminant i fèiem el rosari.

I què anaven, els dissabtes?

1- El diumenge a la tarda.

Ah, el diumenge a la tarda? Clar, es que tampoc no hi havia res, no tenien res, no hi havia tant de futbol, no hi havia tele...

1- No res, el diumenge a la tarda. Llavors un va regalar Santa Rita, una persona, perquè els sants sempre hi ha sants, però després són els que la gent... perquè té un favor o el que sigui.

Ah, llavors regalen la imatge.

1- Sí.

Ah, veus? Això no ho sabia!

1- Van regalar una imatge de Santa Rita, llavors hi havia un que tenia ciris i ens els donava a preu de cost diguéssim, i teníem ciris allà per vendre ciris. "Bueno, pues" mira, va sortir l'armonio, perquè val cèntims, eh, un armonio!

Home, sí que devia valer molts cèntims.

1- Vam fer una placa i vam posar el nom de tots, però jo és que ja quasi no he entrat mai més després d'això, està tancada, que si l'arreglaven... No sé si existeix o si l'armonio se'l van endur, no sé. Es que de lo que es feia es feia una cosa per l'església, oi?, lo que quedava.

Llavors també feien balls, per això, anaven a ballar.

1- Les sardanes és lo que es feia, les sardanes. I encara en fan, eh?, a vegades, el que passa que nosaltres vam marxar fora perquè mira... a Marina anava la canalla a jugar, vam comprar una caseta, vam comprar un terreny a Collbató, una caseta a Collbató.

Ah, sí? Però els hi agrada, és molt bonic.

1- Sí, molt maco.

Ah, i una cosa que em crida l'atenció quan li feia l'entrevista, que vostè és una dona pintora, no? Que jo no ho sabia això.

1- Havia pintat.

On va anar, a la Llotja o a on anava?

1- No, aquí a Hospitalet, el de "Cal Oliu" que tenien la botiga, un dia parlant, perquè a col·legi m'agradava pintar... com que jo era més petita i es va casar li vaig fer moltes coses.

Jo i el meu marit, que també pintava... i jo ja no he tingut més temps de pintar.

Però és molt estrany que a aquella època una noia anés a pintar, no?

1- bueno, a col·legi, a les monges...

Vostè on anava, a les monges? Vostès dugues, moltes noies de Bellvitge anaven a les monges, no?

1- Sí... però jo no era una noia que tingués molta memòria.

Llavors que la van posar en una acadèmia a Barcelona aprendre a pintar?

1- No, no, a les monges hi havia una monja que pintava.

Ah, les monges d'aquí Hospitalet?

1- Sí, abans era diferent a ara. A la tarda es feia labor, totes aquestes coses, i al matí es feien les classes. Llavors un dia també es pintava, vaig pintar a oli, vaig pintar a aquarel·la, pintava i a casa dibuixava, sempre dibuixava, si veia una cosa la copiava, oi?

Llavors resulta que aquesta de "Cal Oliu" quan jo ja no vaig anar a col·legi ni res dic: "A mi m'agradaria anar a un puesto a pintar", perquè no sé què em van dir o em van explicar: "Ah, pues hi ha unes senyores que una és professora de la Llotja, però ella a casa seva..." Al carrer LLadó, que hi ha l'església aquella... bueno, és igual, a aquell carrer hi ha cases d'aquestes antigues de Barcelona, aquells portals... doncs a dalt d'aquesta casa maca, a dalt hi havia com unes golfes i allà el seu pare no sé què era, i ella anava a la Llotja: "Que vingui a pintar".

I venien noies de Barcelona d'aquestes cases més aviat riques i pintaven i feien treballs manuals. Jo anava allà un cop o dos, dos cops i després ja un cop. Després se'm va espatllar la bicicleta i ja no vaig poguer anar.

I quants anys tenia vostè quan anava a dibuixar?

1- 16 anys o 17, una cosa així.

I després ha sigut mantenint l'afició a pintar?

1- Sí que he pintat sempre, però ja necessito com estar... bueno, sí que faig alguna cosa però...

Necessita molta tranquil·litat, no, per pintar? Ha d'estar molt concentrada...

1- I que sóc com més aviat vergonyosa, jo davant de la gent...

I és casualitat que el seu marit també fos dibuixant o el va

conèixer...?

1- Sí, va ser casualitat.

Va ser casualitat?

1- Llavors això va ser bonic, oi? Ets jove i vas a Barcelona a pintar, perquè a Marina ja no anàvem enlloc.

Allavors ells com que... ella era promesa, abans anaves al cine, però jo al cine sempre m'amoïnava molt perquè patia molt, i ara segueixo patint, perquè ara que es barallen tant i hi ha tantes morts...

Pateix, pateix.

1- Sí, si es mata i té sentit sí que m'agrada, però jo perquè és matí i coses, no...

I la lectura li crida l'atenció també?

1- Sí, m'agrada però també ha de ser coses maques, això que expliquen segons què, no és lo que jo sento... no sé com dir-ho. Busco llibres que m'agraden, allavors també m'agrada sapiguer i m'agraden aquests d'això... "d'estrelles" i tot lo de la galàxia. Això m'agrada.

Sí, astronomia i tot això. Però de ciència ficció també o no?

1- No, de veritat.

De coses series.

1- Jo mira, que em vinguin a fer patir per una història que no existeix i que a aquell se li ocorreix explicar tot allò... No sé com dir-ho. I coses tristes, dic que a la vida ja se'n passen moltes; perquè la família, els altres, els que vas perdent, oi? Antigament es morien molts fills.

Ui, abans patien molt.

1- Moltes coses, oi?

"Bueno, pues" quasi bé que ja estem, eh?

1- Això de la vida, la meva mare havia treballat molt, perquè després que havia anat a vendre, al camp a collir escarxofes.

Collir escarxofes ho feia molt la meva mare, el meu germà... Nosaltres no tant perquè les triaven, perquè llavors collir escarxofes era una mica un art, perquè era la "capsa", la "fiola", la petita i havies de collir-les bé sinó s'espiguen o són massa petites encara; i encara ara vas a la plaça i escolti...

T'ho donen tot barrejat, totes són iguals.

1- Aquí no hi ha res de "fiola"... Un desastre, no en saben, eh? Perquè són dures a dintre i abans no. Abans et trobaves la "capsa" i era maca, grossa i era tendre, i al costat tenia la "fiola" però aquesta "fiola" mai era tan gran com aquesta, podia ser una escarxofera molt maca, la "fiola" és molt maca però tenia la hechura... era diferent, i aquella... la de Tudela, eh?, perquè hi ha dugues "capsa", dugues classes d'escarxofera, però la de Tudela ens agradava més perquè l'altre no.

Allavors la de la "fiola", que era la del costat, tampoc es fa com l'altra, si tu esperes que aquella es faci com l'altra es farà dura.

Es farà dura, clar, s'han de tallar abans.

I la petiteta també l'has de tallar perquè esta a baix i aquesta no es farà com l'altra. Llavors triàvem i triàvem...

Bueno, el meu pare anava a vendre i volia tot de dalt abaix clavat.

Ah, sí? Ho volia ben posat.

Que no fes estafes a ningú, això d'estafar no. Llavors quan arribava algú tothom ja marcava i ja ho havia vengut; però tot això comporta molta feina... però a ell li agradava així, i llavors: "No, aquesta escarxofa no, posa la "fiola" o la "capsa" petita..." Venia el meu germà: "Aquella està massa gran, cap aquí!"

I jo un dia li dic a la Anita,: "Mira, Anita, jo quan fa un "rato" ja no sé què és una ni l'altra, eh?" Diu: "Mira, el pare és el que va a vendre i ho vol així, i tu vas seguint, vas seguint, el Joan també ho ha d'ajustar, vas seguint, vas seguint per què si no..."

Llavors venia el pare: "Aquella no!" Doncs fora.

Sí, sí, l'atabalaven.

1- Jo vaig tenir un atac d'apèndix de tant fer forces, perquè tu estaves a dalt del carro així, el cove acaba aquí, però quan s'acaba agafes un tamboret... però si tu has

d'agafar el cove i posar-ho a sobre el carro per triar aquests coves, pensi quins coves, eh? Et quedaves!

2- Ens ho veníem a dotzenes i a cents.

I llavors què compraven, per "fioles" o anaven totes barrejades?

1- No, es que havies d'anar posant, llavors aquí "pam, pam", tot de cara, cara, cara... Lo que havia petit amb lo més petit, però la que hi havia gran més gran, i quan arribava aquí la petita, ha de haver molta per arribar a aquella. I tapar amb les fulles, eh? I no tocar, perquè si no queden negres, eh?

2- ?????, perquè al pare quan arribava allà ja lo esperaven.

1- Llavors quedava a la "curulla" aquesta, que a vegades era més gran que el cove, eh?, a les fulles que anaven sortint...

Ah, què maco, clar.

1- Molt maco, molt maco. Allavors tot de fulles a sobre, tot de fulles... Llavors una galleda amb aigua i...

Anaven mullant.

1- Oi que regàvem una miqueta a vegades? Poc, perquè l'escarxofa no es torni negre, amb molt de cuidado. I l'enciam i les coliflors, el meu pare les agafava amb molta fulla, carregava molt el carro, eh? El cavall...

Pobre cavall.

1- Perquè després quan les venia eren blanques, no tenien cap cop ni cap cosa, i ara si vas a aquests puestos que estan embolicades... bueno, jo no compro gran cosa.

No?

1- Sí, però...

No li fa goig? No els hi deu fer goig potser o què?

1- No, l'escarxofa...

2- Tot és una... perquè a lo millor compres una cosa i fa un mes que està a la nevera, no?

Sí, sí, com la mongeta tendre.

2- I les escarxofes aquestes doncs a no ser que compris en un puesto molt car, doncs hi entra de tot...

1- S'hi plantaven tomaqueres... miri, a l'estiu ve tot això, eh?, no pensi que... Llavors a fer caixes, perquè tenies més confiança si ho feies que si ho deixaves de fer. Llavors et podien cridar més, no? Els tomàquets, oi?, però tampoc era tan verd, tan verd com ara. No, perquè no són bons, però bueno, ara després es va acostumar a que siguin una mica madurs, com que la gent els hi volien tant, perquè pels tomàquets pagaven molt poquet, eh?

Això ho recordo, que l'avi també tenia hort...

1- Sent el pare ja gran, venia aquí a una botiga que el volien, ells hi devien de guanyar el doble, eh?, o més, i encara se li tornaven vermells, però clar, si era molt car... Si vens "barato" vens, no? Pues allavors rondinant, a última hora...

Llavors aquells tomàquets ben posadets, que no es marquessin, eh?, amb la cara ben posadeta, ben posadeta...

Llavors també altra vegada fulles, es tapaven i amb una eina "crec-crec" es lligaven. I quedaves amb unes mans... perquè això dels guants i les històries...

No, això no anava bé, no.

2- A més a més no els hi deuen posar gaire "abono", perquè l'enciam a vegades sembla palla i no és tendre, no està madur.

1- El meu pare treballava tot molt ben fet, i llavors doncs mira... Després si feia un camp d'escaroles, si les aclaria massa perquè es fessin maques, llavors si l'escarola hi havien moltes i això, anaven barates. Era una mica així.

La seva mare quan era jove li deia: "Mira, Ventura..." (perquè el pare es deia Buenaventura), "Mira, Ventura, el Fainases la va campar i el Fainet es va morir de gana", vol dir que mira, el que va pim-pam-pam la va campar i el que va tant, tant mirant es va morir de gana.

I figues en feien també o no, figues i tot això, i les portaven a vendre?

1- No, bueno, com la tia aquí a la botiga ???? collir les figues tant...

Alguna vegada havíem portat, perquè eren tan maques, en tenien 4 o 5 de figueres, però saps què passa? Que a casa ja l'he dit que entrava tothom, tothom menjava... els mossos, la gent, els treballadors... Si tens una figuera plena de figues si no la tens en un puesto tancat com li dius: "Escolti, no... Me'n deixaràs, eh?"

I encara se'n va podrir una en una nevada molt forta, molt forta i es veu que li va quedar massa neu a dintre, i la va podrir, la va podrir. Es va morir.

2- La mama amb un ramat d'ànecs petitons...

1- Era bonic perquè a lo millor hi havien gallinetes d'aquelles que... "titines" que dèiem, per posar més pollets, oi? I sortíem els pollets que bueno, llavors es posen a sota la gallina i clar, la gallineta com era petita i els pollets es feien grans, a última hora ja la gallina no... Tots a caure!

Anava a sobre els pollets!

1- Sí. I els ànecs a vegades també havia sortit una colla d'ànecs que ni t'ho esperaves. "Oh, mira, han nascut els ànecs!" Com que hi havia puesto, oi?

S'ho devien de passar bé de petites, a part de la guerra diguem-ne així...

1- Era molt maco. Aquí hi havia un galliner enfilat i llavors les gallines d'aquí passaven per aquí davant, anaven per aquí i aquí darrere hi havia una trampeta, però més endarrere, perquè aquí hi havia el fariner. Llavors hi havia una trampeta que allò havia sigut abans per oli o algo així.

Ah, que havien tingut oli.

1- No, abans.

Abans que vostès.

1- Hi havia com un porxet i llavors hi havia el fariner a dalt, i allavors al costat era tot enrajolat, vermellós, però el tenien a dintre no sé si per oli, no sé.

Llavors hi havia la trampeta i entraven les gallines per allà, ja ho sabien.

Un dia es van morir... va haver la pesta i es van morir totes, llavors la meva tia de "Cal Saballó" ens va portar una gallina amb pollets. Doncs aquella gallina i aquells pollets no van poguer mai anar...

Per què no?

1- No sabien anar per allà, no vivien els que l'ensenyaven anar amunt i avall.

Ah, no sabien anar, clar.

1- Costava molt, no van aprendre. Havies de tornar a agafar i tornar-les a sortir, va costar molt, va costar molt.

Fins que van sapiguer fer el circuit, clar.

Llavors una vegada... El meu germà va anar a fer la mili aquí a Hospitalet, a la...

A la Remunta?

1- A la Remunta, i allavorens el van fer assistent d'un senyor que es deia Sandalio que era veterinari, que és molt conegut al poble...

Ah, sí? Es deia Sandalio i era el veterinari? Què bo! I què era, que treballava aquí a la Remunta?

1- No, ell era...

CINTA 2- CARA A:

1- ... Allavors el meu germà va anar i fer d'assistent i duia els nens del senyor Sandalio a col·legi, d'assistent, feien coses per... No ho has sentit a dir mai, això?

No, això no ho sabia; o sigui, ell era assistent del Sandalio, i portava els nens a escola i tot això.

1- Sí, feia coses per ells i recados... Això al cap d'un temps, perquè abans la mili era molt llarga, eh?

Es veu que sí, que estaven tres anys o alguna cosa d'aquestes.

1- Un parell... Allavors aquest senyor hi venien a casa perquè allavorens amb la canalla disfrutaven jugant per allà, tot això. Li van regalar un pavo a aquest senyor.

A qui? Al Sandalio?

1- Sí, i va dir: "Miri, si vostè m'ho pugués criar aquí". "Ah, molt bé". I bueno, al galliner amb les oques o el que fos, ànecs o el que li tocava.

Allavors aquest pavo es va anar fent gran, no va passar per la trapa. Allavorens tenies d'entrar el pavo...

I llavors a on l'entraven?

bueno, passant per dintre perquè aquest galliner ????

Llavors aquest pavo es va fer tan gran... clar, el pavo es fa molt gran! El senyor Sandalio que va portar el pavo perquè el criéssim i ara no passa pel forat!

Després no el podien treure. El que m'agradava molt és això que deia vostè ara, que eren com una família tots, o sigui, amb els mossos, amb la gent... o sigui, que tenien... no era el concepte petit de família de vostès...

1- No, perquè escolti... bueno, tu tenies... perquè ja he dit que dormir no dormien, però a menjar, dinar i sopar, menjaven a la taula.

Menjaven tots junts, o sigui, amb els mossos... I quants devien

ser a taula més o menos?

1- Nosaltres si érem els tres fills, el pare i la mare, i llavors teníem una persona gran a vegades a ajudar a la mare també... una dona que era soltera i va venir uns quants anys; i si no una noieta, però això ja més cap aquí ja perquè hi havien els crios; més aviat una persona a vegades, oi? A vegades, no sempre.

I després a vegades hasta tres de mossos, i aquesta gent mengen, eh? Quan fèiem la beguda... La beguda què era? Pel matí o pel berenar?

2- De matí.

1- Al mig del matí.

Què era la beguda?

1- Mira, primer l'esmorzar. Per esmorzar havies de preparar... Ells marxaven d'hora... L'esmorzar, la beguda...

Què era la beguda?

1- Un pa amb alguna coseta, no sé.

Ah, es deia la beguda i era pa...

Per esperar el dinar, perquè si marxaven a les 6 del matí...

Clar, pobre gent.

2- I a vegades hi tenien de treballar tot el dia, havíem de porta'ls-hi el dinar al camp.

Llavors els hi portaven vostès?

1- Sí, portàvem el dinar, sí

Clar, clar, havien de travessar camps i camps... I llavors la beguda què era, com un entrapà, pa amb alguna cosa o així?

1- La beguda... un plàtan, un tros de pa, fruita... La beguda era pa amb alguna cosa o ametlles o...

I per esmorzar què els hi donaven?

1- L'esmorzar si era a casa, s'esmorzaven mongetes, el dia abans s'havien fet mongetes bullides per sopar o verdura, tot això. Llavors sempre se'n feia més i sobrava, per esmorzar es fregia amb el tall que fos.

Sí, amb cansalada o així, no?

1- Per això es tenia porc, perquè...

Perquè anava bé.

1- Un tros de llonganissa... i escolti... I encara que ells a casa el pare, una persona que treballa... Jo no sé com era a les altres cases però tothom donava menjar.

No, per lo que he preguntat, generalment es menjava molt, sobretot els que anaven a segar també. Es menjaven els conills, no sé què, però també això, per esmorzar quasi tothom feia el mateix que vostès, o sigui, mongetes seques amb algo, i després per dinar sí que algun dia feien arròs, o sigui, més dia de festa o molts feien "caldos", feien molt d'escudella, cap d'olla, coses d'aquestes. I macarrons i tot això no feien mai o sí? O era una cosa més estranya, la pasta i tot això?

1- Sí, macarrons, però recordes més coses d'aquestes per les festes o el diumenge. El diumenge ja no hi havia el mosso, ell s'ho arreglava, se n'anava.

Ah, i llavors vostès què feien, canelons per exemple?

1- No, s'acostumava a fer a vegades ensaladilla, després vedella amb suc, després pollastre, pollastre rostit, arrossos també.

I plats de verdura? Devien menjar molt de verdura, no? O sigui, bledes, mongeta tendre, tomàquet...

1- Sí, però érem una mica miquets nosaltres.

Que eren micos?

2- Si teníem d'anar amb el carro al Born, llavors no sopàvem tard.

Llavors sopaven abans, sopaven d'hora, no?

2- A les 3 o no sé quina hora començàvem...

1- Tota la nit per arribar a les sis...

Però què dormien, molt poques hores, no?

1- Llavors quan tornaven els mossos a dormir ????

2- A l'hora que tornaven, dormien fins al vespre.

Això deia el Garric, que a vegades dormien i els hi canviava el cavall i a l'altra banda una altra vegada.

1- Hi ha pagesos, hi eren més a la vora, i es feien moltes bromes.

Sí, oi, què es feien bromes?

1- Doncs nosaltres no havíem fet mai. Al costat teníem els de Ca la Tia, eren més serios i així, i a l'altra Can Trabal... però no... I aquells hi anàvem molt de casa d'un a l'altre.

Qui, els de l'altra banda, diguem-ne? Els que eren més vora Barcelona eren més de la broma?

1- Sí, tenen més coses per explicar i riure, i el dia del porc i fer-se allò que dèiem... "fer bromades", amb un mosso petit o...

Sí, això ho feien.

1- No havíem fet mai "bromades", no.

Vostès no?

1- No, no recordo d'haver fet.

A les altres sí, a les altres cases ho feien.

1- Acostumaven.

I quan es feia, quin dia era això del dia del porc? Què era, pels innocents?

1- Com?

Pels Sants Innocents no es feia això.

1- Ah, pels Sants Innocents no... Innocentades en fèiem, sí que en fèiem allà, sí.

Els de la casa de pagès?

1- Sí.

I què feien?

1- S'ho feien entre ells, amb els que teníem que els hi ajudaven, tota la colla.

La canalla jove o així, clar. I això del dia del porc? Què era el dia del porc que diu vostè que feien les "bromades"?

1- El porc portava molta feina, eh?

Ah, quan mataven el porc diguem-ne així.

1- Sí, perquè has de tenir molta roba blanca, de la mocadera, llavors maten al porc i el porten a analitzar. Després ja es comença a coure, oi?, el fetge i totes aquestes coses per esmorzar perquè tothom està esperant... anàvem a l'Hospitalet, analitzàvem el porc, si el porc és bo, allavorens ja s'esmorzava: "Ja venen, ja venen!" "Bueno, va, doncs vinga!" Hi havia mongetes i després tot lo demás...

El dia que matàvem el porc a casa, ja li dic, com que teníem tants parents: "Ah, vinga, que maten el porc!" Aquell dia ja no quedava massa porc, eh? Tothom ajudava però tothom menjava, oi?

I després una botifarra i no sé què, no sé quantos...

Ah, ella m'explicava una cosa molt divertida que en deia del metge, quan venia el metge, que si venia en bicicleta, que si venia en tartana...

1- Sí, que era de Cornellà, encara hi ha el seu fill, encara el tenim a consulta, perquè anem aquí a Hospitalet però mira... El doctor Freixa, era molt maco.

Ah, perquè ella em deia el doctor Jormet, era el d'aquí Hospitalet.

1- Ah, el Jormet era el de Hospitalet, aquest el tenies d'anar a buscar en tartana.

Ah, que havies d'anar a buscar al metge en tartana, clar.

1- I el de Cornellà era més deportista, era més jove, i venia en bicicleta. Home, si plovia i estaves malalta l'anaves a buscar en tartana però ell normalment... i venia amb sombrero, un dia amb un vent el sombrero li va caure, va anar a buscar el sombrero...

El de Cornellà, sí?

1- Era molt maco, quan arribava: "Hola Anita!" I ja pujava cap a dalt. "On està el malalt aquí?" Era maco!

2- Si plovia, ????

1- Però el metge també era una cosa... Allavorens ells venien el dia que fos i com fos. Nosaltres hem tingut els crios en mans d'ells diguéssim, però després els hem tingut a casa els primers. Ella els va tenir a casa i la meva cunyada també, però el tercer de la meva cunyada ja li van haver de fer cesària, llavors ja...

Jo que duia bessons... LLavors ell va dir: "Escolta, Maria, tu a casa és com si haguessis de passar una pluja sense paraigua ni xubasquero. Dic: "No, no, lo que sigui". Llavors aquí a Cal Gajo.

Jo també vaig néixer a Cal Gajo.

2-????

1- Llavors el meu germà com que era molt polit, de casa fins aquí la Feixa Llarga que llavors ja venien un caminet més així, doncs arreglava el caminet, perquè a la carretera hi havia el marge i no era gaire fondo aquí. Llavors ell arreglava aquest caminet per puguer passar bé.

Llavors hi havien uns quants pagesos que venien i mira, una roda en mig de la carretera i l'altre al caminet, però mira que passaven bé! I començaven així, passa un, passa l'altre, passa l'altre i ja estava tot fet malbé, posava pedres, posava... I era una punyeta! Perquè era un camí...! Era el millor! Perquè la carretera no és que no estigués... l'arreglaven molt, eh?

Sí, l'arreglaven?

1- Sí. No hi havia roderes grosses, però quan sorties del tros nostre, miri: "barrabom, barrabom, barrabom..." I això ja era una mica de punyeteria dels altres pagesos joves, oi?

Teníem uns que vivien per allà , tenien un camp passat el nostre, passada la nostra casa, llavors passaven per allà... i una vegada "pues" es va casar, a la seva dona li va comprar una Vespa amb sidecar per portar els nens a col·legi. Home, com t'ho has de fer? Mira, de petits amb bicicleta i passes les penes que vulguis, però com més gran més perillós era anar pel món... Et trobes gent que no coneixes, abans, mira, tots érem coneguts i no podíem fer tan de mal a les persones, no en fèiem, però ara...

Doncs allavorens va fer el camí més ample!

Ah, per anar amb la Vespa, clar.

1- Perquè pugués passar. I bueno, tot es va anar treballant, uns dies perquè havia plogut, ho van arreglar tot bé, llavors quan van passar aquests van passar pel mig. Ho van tornar a arreglar, perquè ho va posar tot bé, i allavorens va dir: "Doncs ara com passarem? Com ens les tindrem!".

Llavors el meu pare se'n va anar a buscar a aquells i els va dir: "Mira, escolta, ara han posat la carretera bé. Ara per què has de passar per aquí? Has de buscar soroll? Hem de barallar o què?"

No van passar, però quan els hi semblava passaven, eh? Vull dir, que quan els hi semblava passaven.

Per què? Per tocar els nassos?

1- Això mateix!

2- Anaven a buscar grava al riu i tiraven pel pati perquè no hi hagués pols, i quan hi havien aquestes roderes tan grosses també hi anaven a buscar.

1- Hi anaven a buscar al riu perquè era a vora...

Mira, tens mossos i plou o fa mal temps i no saps què fer o no pots entrar al camp, "pues" aprofites per fer tot això.

Era maco, jo tot això ho recordo molt maco, tot això, i després em vaig casar... i bueno, en va fer pena deixar-lo.

Clar, sap molt de greu, clar.

1- Clar, el meu marit tenia altre feina, però hi anàvem molt, eh? Dissabte... i el pare després es va comprar aquest cotxet i els meus nens, oi! com l'esperaven el divendres per anar cap allà.

Llavors el meu marit tenia una Vespino i anàvem amunt i avall. Primer anàvem en bicicleta tots dos, em portava a mi al darrere... i llavors veníem aquí, però després la riuada aquesta va ser la grossa, va trencar-ho tot.

Llavors els pares van anar a viure en un pis al costat de l'Anita, que es feien aquests pisos, llavors es va poder pagar una entrada i anar pagant el lloguer, perquè era un amic del meu home, que el meu home a la tarda cuidava d'uns pisos que van fer aquí.

Tot aquest carrer, no aquest que va cap allà, aquest de Francisco Moragas, aquest xamfrà que tots són iguals, el meu marit ajudava una mica a comptar els metres que feien el que fes de paleta, però llavors vam poder llogar un pis per ella, l'entrada d'un... Ho van dir molta gent del poble, però mira, o no sé què, o no sé quantos i no va anar ningú, i això que estaven bé, que després sí que tot ha pujat molt, eh?

I llavors els meus pares van anar a viure aquí amb ella. Llavors nosaltres anàvem allà a baix a netejar una mica, no es perdés aquella gent, vam començar... com que va haver de quedar la porta oberta primer, després es van quedar a dormir ells perquè amb el riu...

No es podia tancar.

1- Però després ells el van anar traient i després es va tancar la porta, però llavors ells van posar els vedells perquè deien que si no, no vivien, es van enrotllar una mica amb la casa i van habitar una mica a baix. bueno, a aquesta entrada que hi havia menjàvem el diumenge... Però és que a una casa abandonada s'hi posa qualsevol i la fa malbé. Els hi sembla que tu has posat allà... No, tu ja no pots, ells li poden donar una estima perquè a tu t'anirà bé... bueno, vam mantenir-ho per si feien museu o alguna cosa, no? I vam guardar moltes coses que ara les tenen esposades, la màquina de batre les mongetes... perquè la mongeta blanca llavors amb la palla hi ha uns que fan així, així, així, la petiteta cau aquí, la palla petita, la palla es venta i vola, la petiteta cau aquí i la més grossa cau aquí i passa per allà.

És una màquina molt senzilla de batre, és com dugues planxes que hi poses uns... uns filats que són...

Ah, és com una reixa, diguem-ne així, que va triant.

1- La màquina de batre les mongetes!

Allò del blat de moro que després vam comprar, que ho posaves allà, donaves a una manivela i passava allò...

Hi havia un xurqui, que el meu pare tenia un xurqui molt bufó, però amb aquesta riuada també es va fer malbé, al tenir-ho fora...

Un què?

1- Un xurqui"i una tartana molt bufona. Un "xurqui" és allò que hi ha un asiento i vas destapat.

Ah, que és d'aquells que eren d'una persona sola, diguem-ne.

1- O tres.

O tres, sí, sí, era maco, veus? Això ho devien tenir de sempre, no?, aquest tipus de coses.

1- Anys que tenia! Però el xurqui es va vendre, perquè aquí al museu van dir que no hi havia puesto per posar-hi coses.

Quina llàstima.

1- Ho guardàvem, eh? Si no hagués sortit l'última riuada hi havia molta cosa, però tots els guarniments, tot es va fer malbé. Tot! No va quedar res! S'ho va endur el riu, s'ho va endur tot, la tartana va quedar, però ja no era lo maca que era.

Clar, quina pena.